Ledelse og ansvar – styringssystem for personvern og informasjonssikkerhet (internkontroll)

Introkurs til Normen
08.10.20

Normens krav til ledelse og ansvar

- Virksomhetenes øverste ledelse har ansvaret for at virksomheten følger gjeldende krav etter Normen og lovgivning
  - Velfungerende styring og kontroll
  - Dokumentere alle tiltak

- Virksomhetens øverste ledelse skal sørge for å etablere roller og funksjoner med tilstrekkelige ressurser og kompetanse til å gjennomføre nødvendige oppgaver
  - Virksomheten beslutter hvilke roller og funksjoner for informasjonssikkerhet og personvern som er nødvendig.

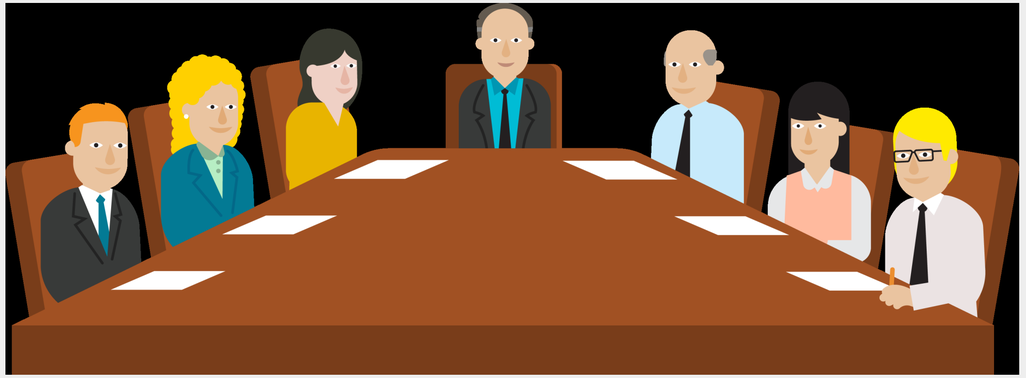

Kjært barn har mange navn

NORMEN

Norm for informasjonssikkerhet
www.normen.no

Utgitt med støtte av:

Direktoratet for e-helse

Styringssystem for informasjonssikkerhet og personvern

Støttedokument
Faktaark nr 2
Versjon: 3.2
Dato: 24.10.2019

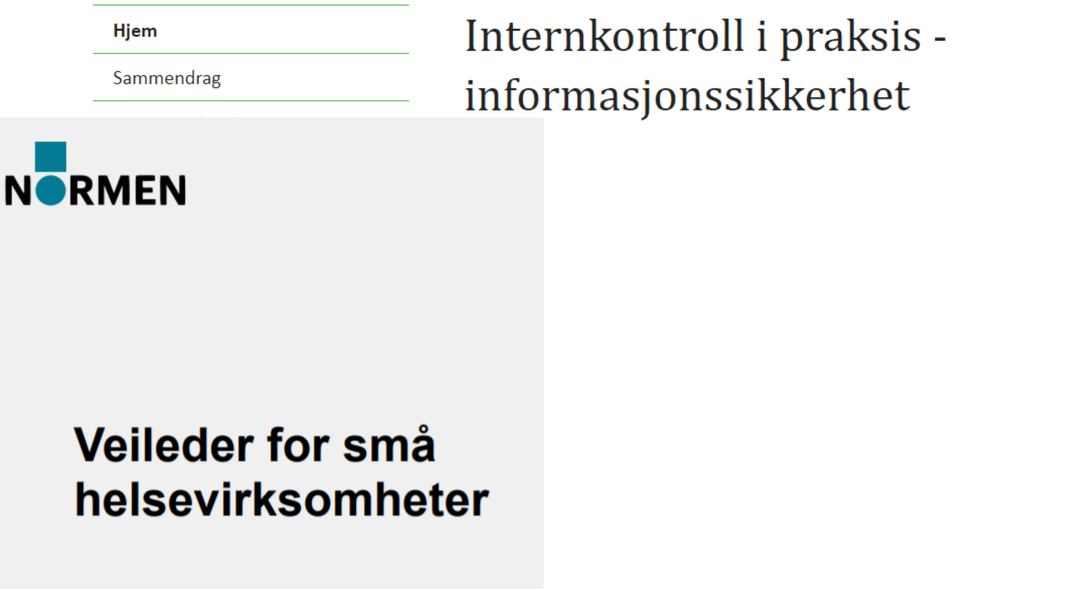
Digitaliseringsdirektoratet
Internkontroll/styringssystem
(Versjon 1.5)

Hjem

Sammendrag

Internkontroll i praksis - informasjonssikkerhet

NORMEN

Veileder for små helsevirksomheter

Direktoratet for e-helse

Ledelsessystem for informasjonssikkerhet

Ledelsessystem for informasjonssikkerhet i direktoratet for e-helse

Hvordan ha velfungerende styring og kontroll?

- Etablere et styringssystem/ internkontroll for informasjonssikkerhet og personvern
  - Tilpasses virksomhetenes størrelse, risiko, egenart, aktiviteter og de behandlinger din virksomhet gjennomfører
  - Ledelsen har ansvaret for styringssystemet og skal sørge for å gjøre dette kjent for alle ansatte
  - Styringssystemet skal dokumenteres, angitt med løpende oppdatering og arkiveres når det erstattes
- Virksomhetens øverste ledelse skal selv gjennomgå virksomhetens aktiviteter innen informasjonssikkerhet og personvern minst en gang i året – Ledelsens gjennomgang
  - Ledelsens gjennomgang skal dokumenteres

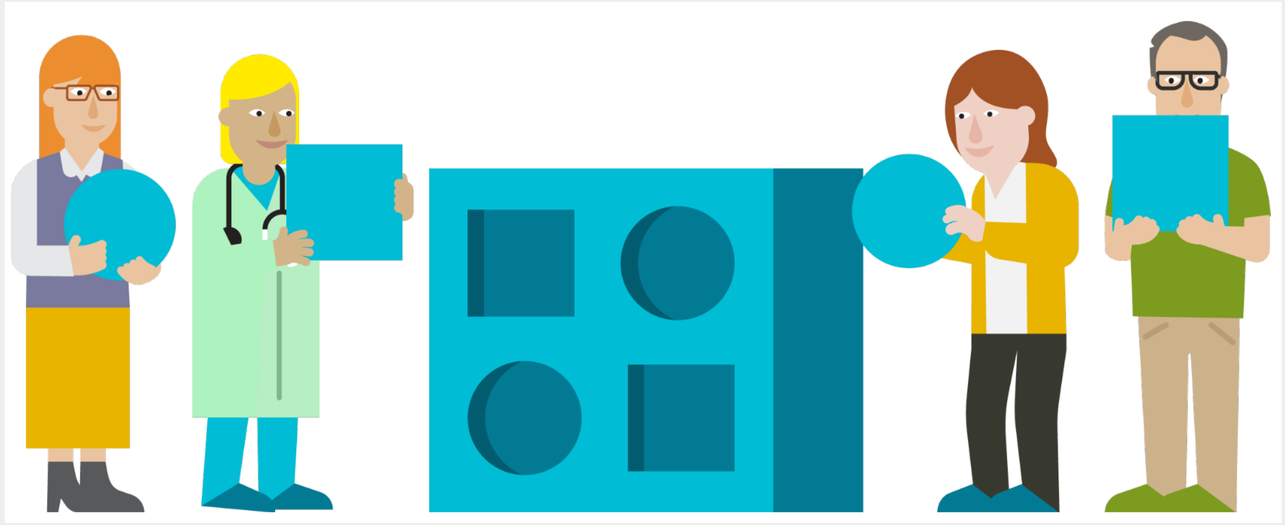

NORMEN

Hvordan operasjonalisere et styringssystem?

- Oversikt over behandlinger av helse- og personopplysninger
- Systemoversikt og klassifisering av systemer
- Rutine for opplæring
- Rutiner for plan, gjennomføring og oppfølging av risikovurderinger
- oversikt over databehandlere og leverandører
- Rutine for oppretting og vedlikehold av autorisasjonsregister
- Rutine for sikkerhetskopiering
- Fysisk sikring av lokaler og områder
- Rutine for innsyn, informasjon, retting og sletting
- Rutine for tilgang til helseopplysninger
- Rutine for utlevering av helseopplysninger til kvalitetssikring
- Autentisering ved tilgang til helseopplysninger
- Avvikshåndtering

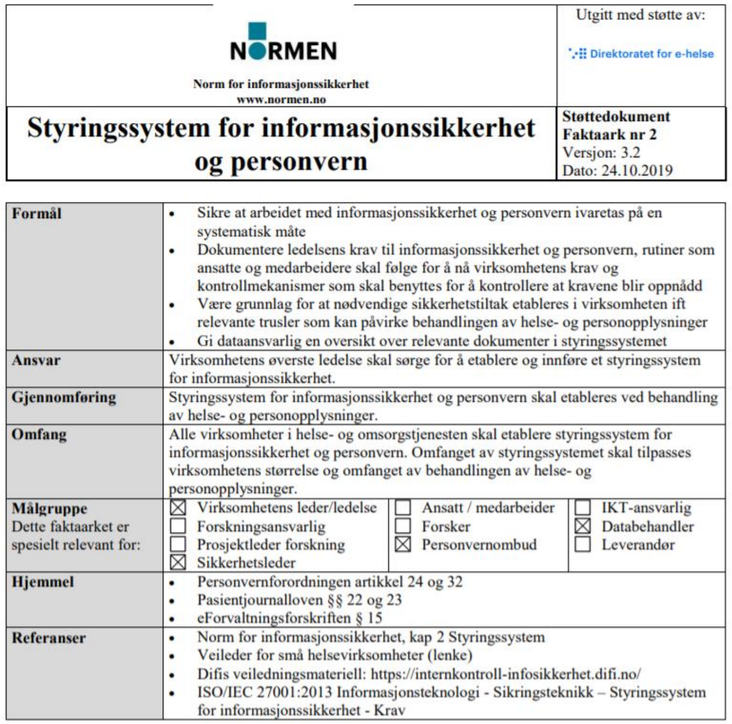

NORMEN Norm for informasjonssikkerhet www.normen.no	Utgitt med støtte av: Direktoratet for e-helse
Styringssystem for informasjonssikkerhet og personvern	**Støttedokument** **Faktaark nr 2** Versjon: 3.2 Dato: 24.10.2019

Formål	• Sikre at arbeidet med informasjonssikkerhet og personvern ivaretas på en systematisk måte • Dokumentere ledelsens krav til informasjonssikkerhet og personvern, rutiner som ansatte og medarbeidere skal følge for å nå virksomhetens krav og kontrollmekanismer som skal benyttes for å kontrollere at kravene blir oppnådd • Være grunnlag for at nødvendige sikkerhetstiltak etableres i virksomheten ift relevante trusler som kan påvirke behandlingen av helse- og personopplysninger • Gi dataansvarlig en oversikt over relevante dokumenter i styringssystemet		
Ansvar	Virksomhetens øverste ledelse skal sørge for å etablere og innføre et styringssystem for informasjonssikkerhet.		
Gjennomføring	Styringssystem for informasjonssikkerhet og personvern skal etableres ved behandling av helse- og personopplysninger.		
Omfang	Alle virksomheter i helse- og omsorgstjenesten skal etablere styringssystem for informasjonssikkerhet og personvern. Omfanget av styringssystemet skal tilpasses virksomhetens størrelse og omfanget av behandlingen av helse- og personopplysninger.		
Målgruppe Dette faktaarket er spesielt relevant for:	☒ Virksomhetens leder/ledelse ☐ Forskningsansvarlig ☐ Prosjektleder forskning ☒ Sikkerhetsleder	☐ Ansatt / medarbeider ☐ Forsker ☒ Personvernombud	☐ IKT-ansvarlig ☒ Databehandler ☐ Leverandør
Hjemmel	• Personvernforordningen artikkel 24 og 32 • Pasientjournalloven §§ 22 og 23 • eForvaltningsforskriften § 15		
Referanser	• Norm for informasjonssikkerhet, kap 2 Styringssystem • Veileder for små helsevirksomheter (lenke) • Difis veiledningsmateriell: https://internkontroll-infosikkerhet.difi.no/ • ISO/IEC 27001:2013 Informasjonsteknologi - Sikringsteknikk – Styringssystem for informasjonssikkerhet - Krav		

POLL

Har din virksomhet et styringssystem?

POLL

Hvis ja, bruker du din virksomhets styringssystem?

Normens krav til ledelse og ansvar – Dataansvar

2.2 Dataansvarliges ansvar

Dataansvarlig er den som alene eller sammen med andre virksomheter bestemmer formålet med behandlingen av helse- og personopplysninger og hvilke midler som skal benyttes.

I personvernforordningen benyttes begrepet behandlingsansvarlig, som er det samme som dataansvarlig i helsesektoren.

Dataansvarlig skal

- delegere myndighet og oppgaver (jf. kap. 2.1)
- etablere og etterleve styringssystemet (jf. kap. 2.4)
- gjennomføre risikovurderinger og personvernkonsekvensvurderinger der det er nødvendig (jf. kap. 3)
- sikre den registrertes rettigheter (jf. kap. 4)
- etablere og dokumentere tekniske og organisatoriske tiltak (jf. kap. 5)
- inngå og følge opp avtaler (jf. kap. 5.7)
- håndtere avvik (jf. kap. 5.8)

NORMEN

Ansvarlighetsprinsippet etter personvernforordningen

Dataansvarlig er ansvarlig for å opptre i henhold til personvernprinsippene. Dette innebærer at helse- og personopplysninger skal

- behandles på en lovlig måte (gyldig behandlingsgrunnlag)
- behandles på en rettferdig måte (med respekt for de registrertes interesser og rettigheter)
- behandles på en åpen måte (oversiktlig, forutsigbar og forståelig informasjon) med hensyn til den registrerte (pasienten/brukeren)
- bare registreres for bestemte formål som skal være legitime (som dokumentasjon av helsehjelp)
- være tilgjengelige for helsepersonell når dette er nødvendig for å kunne gi forsvarlig helsehjelp
- bare benyttes til de formål de er registrert for, med mindre det finnes behandlingsgrunnlag for andre formål
- være relevante, adekvate, korrekte og om nødvendig oppdaterte for de formål de er registrert for
- lagres slik at det ikke er mulig å identifisere de registrerte i lengre perioder enn det som er nødvendig for formålene
- sikres mot uautorisert tilgang, endring, ødeleggelse og spredning

Dataansvarlig skal dokumentere at virksomheten har gjennomført tiltak for å etterleve personvernforordningen.

NORMEN

Artikkel 24 – den behandlingsansvarliges (dataansvarliges) ansvar

1. Idet det tas hensyn til behandlingens art, omfang, formål og sammenhengen den utføres i, samt risikoene av varierende sannsynlighets- og alvorlighetsgrad for fysiske personers rettigheter og friheter, skal den behandlingsansvarlige **gjennomføre egnede tekniske og organisatoriske tiltak for å sikre og påvise at behandlingen utføres i samsvar med denne forordning**. **Nevnte tiltak skal gjennomgås på nytt og skal oppdateres ved behov.**

= Styringssystem

Forskrift om ledelse og kvalitetsforbedring i helse- og omsorgstjenesten

- Med formål om å bidra til forsvarlige helse- og omsorgstjenester, pasient- og brukersikkerhet, og at øvrige krav i helse- og omsorgslovgivningen etterleves.

- Den med det overordnede ansvaret for virksomheten skal sørge for at det etableres og gjennomføres systematisk styring av virksomhetens aktiviteter
  - Plikt til å planlegge
  - Plikt til å gjennomføre
  - Plikt til å evaluere
  - Plikt til å korrigere

§ 2.Virkeområde

Forskriften gjelder virksomheter som er pålagt internkontrollplikt etter

a) helsetilsynsloven § 5

b) spesialisthelsetjenesteloven § 2-1a tredje ledd

c) helse- og omsorgstjenesteloven § 3-1 tredje ledd eller

d) tannhelsetjenesteloven § 1-3a.

Forskriften gjelder også virksomheter som er pålagt plikt til å arbeide systematisk for kvalitetsforbedring og pasient- og brukersikkerhet etter

a) spesialisthelsetjenesteloven § 3-4a eller

b) helse- og omsorgstjenesteloven § 4-2.

NORMEN

Styringssystem

01 - Ansvar og organisering

02 - Styringssystem for informasjonssikkerhet og personvern

04 - Kartlegge og klassifisere systemer

05 - Fastsette nivå for akseptabel risiko

06 - Sikkerhetsrevisjon

07 - Risikovurdering

08 - Avviksbehandling

13 - Oversikt over behandling av helse- og personopplysninger i virksomheten

37 - Sikkerhetskrav og sikkerhetsdokumentasjon i IKT-prosjekter

55 – Sperret adresse i folkeregistret

NORMEN

Kort om utvalgte veiledningsmateriell

Veileder for bruk av skytjenester

Veilederen gir praktisk hjelp innenfor områdene:

- Fastsette ansvar, inngå avtaler, ivareta kontroll og vurdere risiko
- Belyse fordeler ved teknologien
- Synliggjøre trusler og behov for kontroll
- Ivaretakelse av pasientens rettigheter til samtykke, innsyn, retting sletting mv.
- Eksempler på risikoområder som det er naturlig å belyse
- Etabler databehandleravtale
- Behandling av helse- og personopplysninger under Normens virkeområde

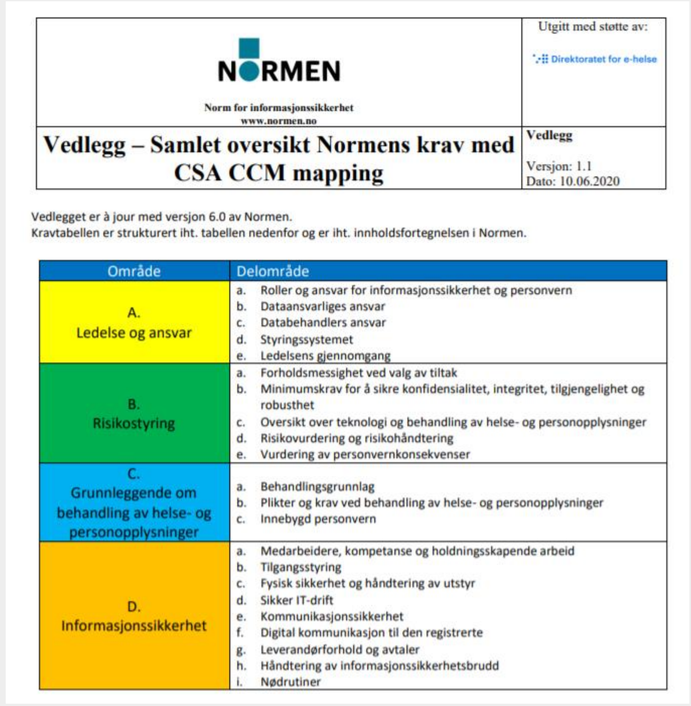

NORMEN

Norm for informasjonssikkerhet
www.normen.no

Utgitt med støtte av:
Direktoratet for e-helse

Vedlegg – Samlet oversikt Normens krav med CSA CCM mapping

Vedlegg
Versjon: 1.1
Dato: 10.06.2020

Vedlegget er à jour med versjon 6.0 av Normen.
Kravtabellen er strukturert iht. tabellen nedenfor og er iht. innholdsfortegnelsen i Normen.

Område	Delområde
A. Ledelse og ansvar	a. Roller og ansvar for informasjonssikkerhet og personvern b. Dataansvarliges ansvar c. Databehandlers ansvar d. Styringssystemet e. Ledelsens gjennomgang
B. Risikostyring	a. Forholdsmessighet ved valg av tiltak b. Minimumskrav for å sikre konfidensialitet, integritet, tilgjengelighet og robusthet c. Oversikt over teknologi og behandling av helse- og personopplysninger d. Risikovurdering og risikohåndtering e. Vurdering av personvernkonsekvenser
C. Grunnleggende om behandling av helse- og personopplysninger	a. Behandlingsgrunnlag b. Plikter og krav ved behandling av helse- og personopplysninger c. Innebygd personvern
D. Informasjonssikkerhet	a. Medarbeidere, kompetanse og holdningsskapende arbeid b. Tilgangsstyring c. Fysisk sikkerhet og håndtering av utstyr d. Sikker IT-drift e. Kommunikasjonssikkerhet f. Digital kommunikasjon til den registrerte g. Leverandørforhold og avtaler h. Håndtering av informasjonssikkerhetsbrudd i. Nødrutiner

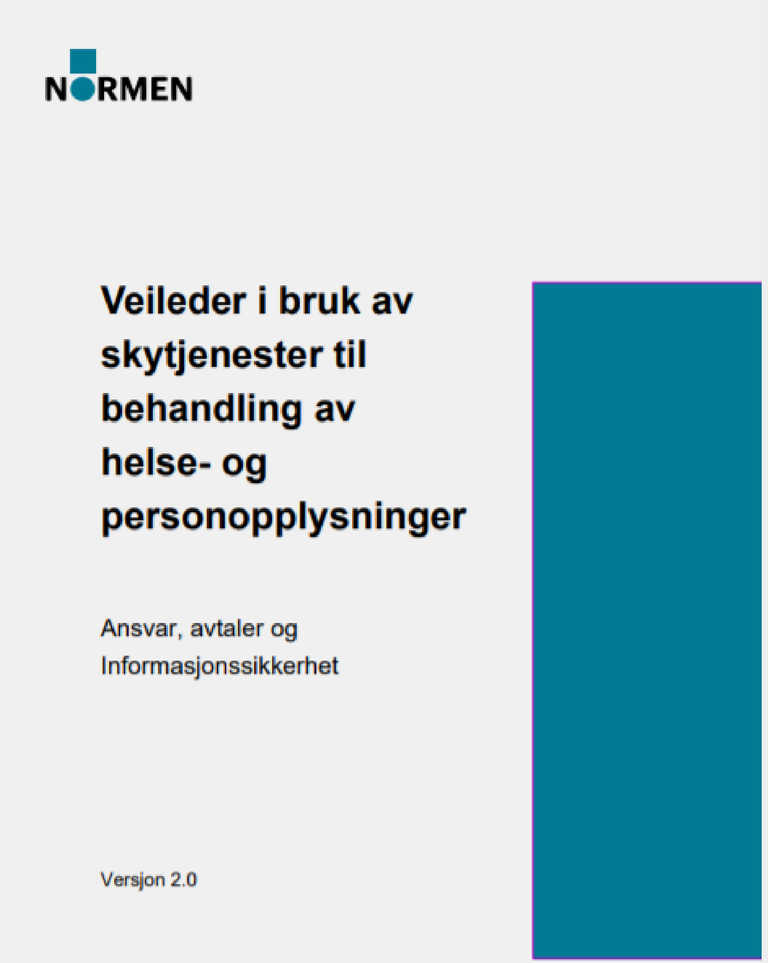

NORMEN

Veileder i bruk av skytjenester til behandling av helse- og personopplysninger

Ansvar, avtaler og Informasjonssikkerhet

Versjon 2.0

NORMEN

Veiledere i medisinsk utstyr og velferdsteknologi

- Behandling av helse- og personopplysninger i tråd med regelverk
- Hvordan medisinsk utstyr og velferdsteknologi kan beskyttes mot angrep og sårbarheter
- Brukerscenarier
- VFT veilederen publiseres i ny versjon i neste uke!
- MU veilederen oppdateres nå med snarlig publisering
- Normen arrangerer eget kurs for med.tek personell og andre som jobber med medisinsk utstyr og velferdsteknologi – NESTE nyåret 2021

Videokonsultasjon

- Ny versjon av FA 54 – pga. Covid-19 stort behov for oppdatert veiledning
  - Normens krav til informasjonssikkerhet ve bruk av videokonsultasjon bl.a.:
    - Sikre lovlig behandling
    - Informasjon til pasient
    - Entydig identifisering av pasient og personell
    - Entydig identifisering av utstyr levert av virksomhet
    - Kryptering av kommunikasjon
    - Logging
    - Ivaretakelse av taushetsplikt
  - Risikovurdering med eksempler på scenarier
  - Rutiner og opplæring
  - Bruk av databehandler

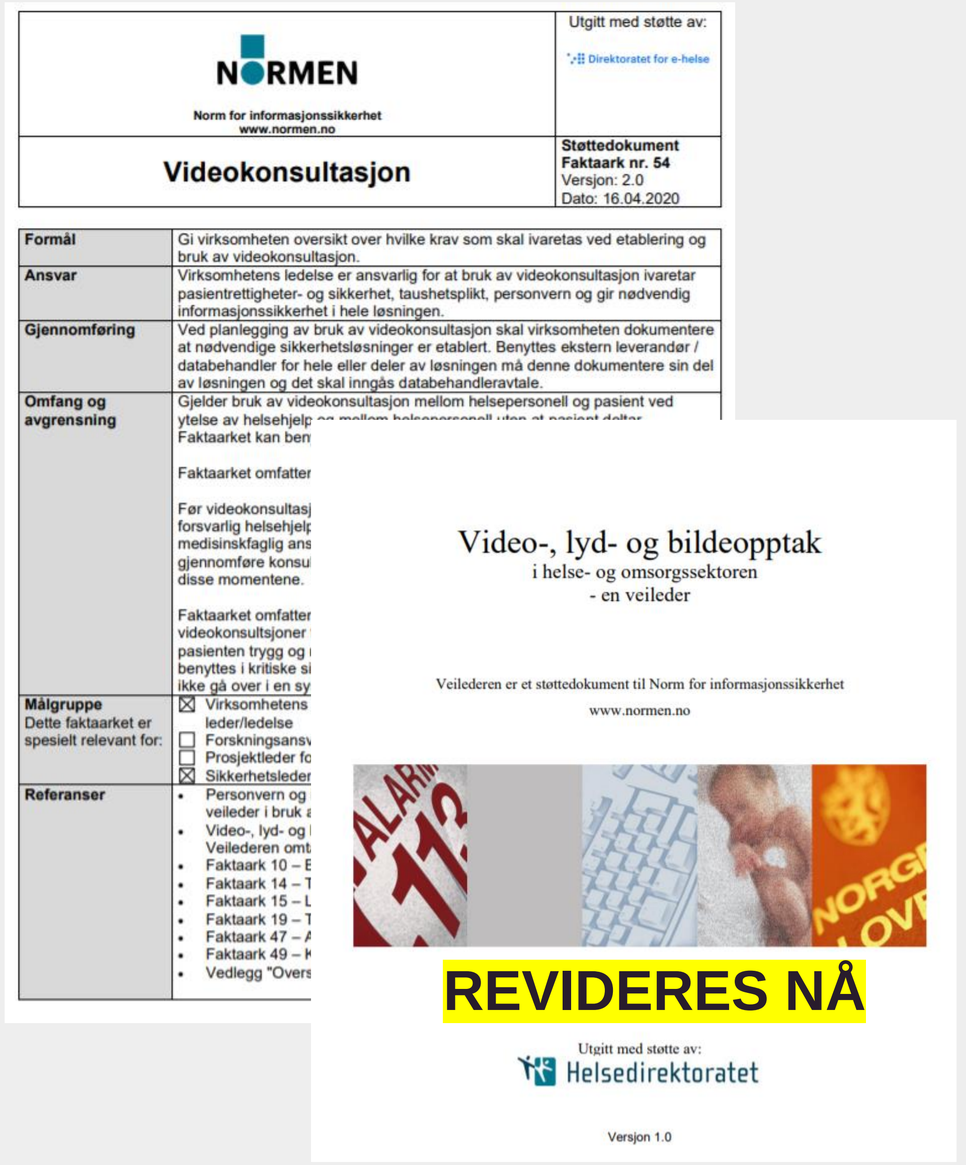

NORMEN
Norm for informasjonssikkerhet
www.normen.no

Utgitt med støtte av:
Direktoratet for e-helse

Videokonsultasjon

Støttedokument
Faktaark nr. 54
Versjon: 2.0
Dato: 16.04.2020

Formål	Gi virksomheten oversikt over hvilke krav som skal ivaretas ved etablering og bruk av videokonsultasjon.
Ansvar	Virksomhetens ledelse er ansvarlig for at bruk av videokonsultasjon ivaretar pasientrettigheter- og sikkerhet, taushetsplikt, personvern og gir nødvendig informasjonssikkerhet i hele løsningen.
Gjennomføring	Ved planlegging av bruk av videokonsultasjon skal virksomheten dokumentere at nødvendige sikkerhetsløsninger er etablert. Benyttes ekstern leverandør / databehandler for hele eller deler av løsningen må denne dokumentere sin del av løsningen og det skal inngås databehandleravtale.
Omfang og avgrensning	Gjelder bruk av videokonsultasjon mellom helsepersonell og pasient ved ytelse av helsehjelp og mellom helsepersonell uten at pasient deltar Faktaarket kan ben Faktaarket omfatter Før videokonsultasj forsvarlig helsehjelp medisinskfaglig ans gjennomføre konsu disse momentene. Faktaarket omfatter videokonsultsjoner pasienten trygg og benyttes i kritiske si ikke gå over i en sy
Målgruppe Dette faktaarket er spesielt relevant for:	☒ Virksomhetens leder/ledelse ☐ Forskningsansv ☐ Prosjektleder fo ☒ Sikkerhetsleder
Referanser	• Personvern og veileder i bruk • Video-, lyd- og Veilederen omt • Faktaark 10 – E • Faktaark 14 – T • Faktaark 15 – L • Faktaark 19 – T • Faktaark 47 – A • Faktaark 49 – K • Vedlegg "Overs

Video-, lyd- og bildeopptak
i helse- og omsorgssektoren
- en veileder

Veilederen er et støttedokument til Norm for informasjonssikkerhet

www.normen.no

REVIDERES NÅ

Utgitt med støtte av:
Helsedirektoratet

Versjon 1.0